

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

SENIOR CERTIFICATE EXAMINATIONS/ NATIONAL SENIOR CERTIFICATE EXAMINATIONS

SESOTHO PUO YA TLATSETSO YA PELE (FAL)

PAMPIRI YA BORARO (P3)

2021

TATAISO YA HO TSHWAYA

MATSHWAO: 100

Tataiso ena ya ho tshwaya e na le maqephe a 11.

**KAROLO YA A: RUBURIKI YA HO LEKANYETSA MOQOQO – (MATSHWAO A 50)
SESOTHO PUO YA TLATSETSO YA PELE (FAL) - SLKT**

ELA HLOKO:

- Sebedisa ruburiki ena ka nako tsohle ha o lekanyetsa meqoqo (Pampiri ya 3, Karolo ya A).
- Matshwao a 0-50 a arotswe ho ya ka dikgato tse 5 tsa ditlhaloso.
- Lekgetheng la Dikahare, Puo le Setaele, tlhaloso e nngwe le e nngwe ya bokgoni e arotswe habedi ho hlahisa boemo bo hodimo le boemo bo tlase; boemo bo bong le bo bong bo na le tlhaloso ya bona.
- Lekgetha la sebopeho lona ha le a arolwa ka bokgoni bo nang le boemo bo hodimo le bo tlase.

RUBURIKI YA HO LEKANYETSA MOQOQO – SESOTHO PUO YA TLATSETSO YA PELE [MATSHWAO A 50]

Makgetha a ho lekanyetsa		Phihlello e babatsehang	Phihlello e supang bokgoni	Phihlello e mahareng	Phihlello ya motheo feela	Phihlello e haellang
DIKAHARE LE MORALO (Nehelano ya sehlooho) tlhophiso ya mehopolo le dintlha, kelohlolo ya baamohedi ba ditaba, maikemisetso le maemo	Boemo bo hodimo	28–30 -Nehelano e babatsehang ho feta tebello e tlwaelehileng -Mehopolo e bontshang bohlae, e phephetsang monahano, ebile e sutsitse -O hlophisitswe le ho hokelwa ka boqhetseke, ho kenyeleditswe selelekela, mmele le qetelo	22–24 -Nehelano e ntle haholo -Mehopolo ke e loketseng ebile e kgahlisa ka botlalo le bopaki ba nehelano e butswitseng -O hlophisitswe le ho hokelwa hantle haholo ho kenyeleditswe selelekela, mmele le qetelo	16–18 -Nehelano e kgotsofatsang -Mehopolo e momahane le ho kgodisa ka tsela e amohelang -O hlophisitswe le ho momahana ka tsela e amohelang ho kenyeleditswe selelekela, mmele le qetelo.	10–12 -Nehelano e momahane mona le mane -Mehopolo ke e sa hlaakang ebile e se ya boiqapelo -Ho na le bopaki bo fokolang ba tlhophiso le momahano ya mosebetsi	4–6 -Nehelano e tswile lekoteng hohang -Mehopolo ke e sa tsepamang, e dubakaneng -Ha e utlwahale mme mehopolo e a phetakakwa -Ha e a hlophiswa le hona ho hokeleha.
MATSHWAO A 30	Boemo bo tlase	25–27 -Nehelano e tswileng matsoho leha e haellwa ke matshwao a boqhetseke ba moqoqo o babatsehang -Mehopolo e sutsitseng ebile e bontsha boiphilelo bo hodimo -O hlophisitswe le ho hokelwa ka bonono ho kenyeleditswe selelekela, mmele le qetelo	19–21 -Nehelano e radilwe hantle -Mehopolo ke e loketseng, mme e thahasellisang -O hlophisitswe le ho hokelwa hantle ho kenyeleditswe selelekela, mmele le qetelo	13–15 -Nehelano e a kgotsofatsa leha e sa hlaka mona le mane -Mehopolo e momahane le ho kgodisa ka tsela e mahareng -Karolo ya mosebetsi e itseng e hlophisitswe; -Ho na le boiteko bo itseng ba tlhophiso le momahano ho kenyeleditswe selelekela, mmele le qetelo	7–9 -Nehelanno bohlo e tswile lekoteng -Mehopolo e na le ho hloka kgokelo mme e dubakane -Bopaki ba tlhophiso le momahano bo a thekesela	0–3 -Ha ho boiteko bo entsweng ba ho arabela sehlooho -Mehopolo e tswile lekoteng ka hohle-hohle, ha e a nepahala -Mosebetsi ha o a tsepama sehloohong mme o dubakane

Makgetha a ho lekanyetsa		Phihlello e babatsehang	Phihlello e supang bokgoni	Phihlello e mahareng	Phihlello ya motheo feela	Phihlello e haellang
PUO, SETAELE LE HO HLAOLA DIPHOSO Sehalo, rejisetara, setaele, tlotlontswe ke tse lokelang sepheo/tshusumetso le maemo Kgetho ya mantswe Tshebediso ya puo le tlwaelo, matshwao a ho bala le mopeleto MATSHWAO A 15	Boemo bo hodimo	14–15 -Sehalo, rejisetara, setaele le tlotlontswe di loketse sepheo, baamohedi ba ditaba mmoho le maemo ka tsela e babatsehang -Tshebediso ya puo e bontsha boitshepo mme e tswile matsoho - Sehalo se kgahlisang ebile se le matla -O batla o hloka diphoso tsa melao ya puo le tsa mopeleto -O radilwe ka boqhetseke bo hlollang	11–12 -Sehalo, rejisetara, setaele le tlotlontswe di loketse sepheo, baamohedi ba ditaba mmoho le maemo ka botlalo -Tshebediso ya puo e matla mme ho sebedisitswe sehalo se loketseng boholo ba nako -Boholo ba mosebetsi ha o na diphoso tsa melao ya puo le mopeleto -O radilwe hantle haholo	8-9 -Sehalo, rejisetara, setaele le tlotlontswe di loketse sepheo, baamohedi ba ditaba mmoho le maemo -Tshebediso ya puo ke e lokileng bakeng sa ho fetisa moelelo - Puo ya bonono e sebedisitswe ho matlafatsa dikahare	5-6 -Sehalo, rejisetara, setaele le tlotlontswe ha di a lokela sepheo, baamohedi ba ditaba hammoho le maemo -Tshebediso ya puo ke ya motheo feela -Sehalo le kgetho ya mantswe ke tse sa lokelang -Tlotlontswe e haellang haholo	0-3 -Tshebediso ya puo ha e utlwisisehe -Sehalo, rejisetara, setaele le tlotlontswe ha di a lokela baamohedi ba ditaba, sepheo le maemo -Tlotlontswe e haellang ho feta tekanyo hoo nehelano e sa utlwisiseheng
	Boemo bo tlase	13 -Tshebediso ya puo ke e tswileng matsoho, e susumetsang sehalo se nepahetseng -O batla o hloka diphoso tsa melao ya puo le tsa mopeleto -O radilwe ka bokgoni bo babatsehang	10 -Tshebediso ya puo ke e utlwahalang, mme e loketseng ka kakaretso -Sehalo ke se matla, mme se loketseng -Ho na le diphoso tse mmalwa tsa melao ya puo le tsa mopeleto -O radilwe hantle	7 -Tshebediso ya puo e lekane leha ho na le ho se tsepame mona le mane -Ka kakaretso sehalo ke se loketseng leha puo ya bonono e haella	4 -Tshebediso ya puo ke e hlotsang -Ha ho phapano kapa ke e fokolang motswakong wa dipolelo -Tlotlontswe e haella ka tsela e ikgethang	
SEBOPEHO Makgetha a tema: popeho ya dipolelo le kgodiso ya diratswana le bolelele bo hlokehang MATSHWAO A 5		5 -Kgodiso ya sehlooho ke e babatsehang -Dintlha tse phethahetseng ka botlalo -Dipolelo le diratswana di bopilwe ka tsela e babatsehang	4 -Kgodiso ya dintlha ke e utlwisisehang, mme e hodisang sehlooho -O momahane -Dipolelo le diratswana di a utlwisisehang ebile di tswakilwe	3 -Dintlha tse loketseng di a hodiswa -Dipolelo le diratswana di bopilwe hantle -Moqoqo o na le moelelo	2 -Dintlha tse itseng di a utlwahala -Dipolelo le diratswana di na le diphoso -Moqoqo o ntse o na le moelelo o itseng	0–1 -Dintlha tse hlokehang di a haella -Dipolelo le diratswana di fosahetse -Moqoqo ha o na moelelo
MATSHWAO		43–50	33–40	23–30	13-20	0–10

Matshwao a ka sebediswang bakeng sa ho tshwaya:

Makgetha a Tekanyetso	Matshwao	Senotlolo
Dikahare/Moralo (60%)	30	DM =
Puo/Setaele/Ho hlaola diphoso (30%)	15	PST =
Sebopeho (10%)	05	Seb =
Matshwao ohle	50	

KAROLO YA A: MOQOQO

POTSO YA 1

- 1.1 **Sehloho se jwalo ke ne ke qala ho se bona.**
Dikahare: Di hlakise sehloho seo a neng a qala ho se bona. [50]
- 1.2 **Bohloko ba ho phoqwa ke motswalle.**
Dikahare: Di hlakise hore motswalle o mo phoqile ka tsela efe le hore hobaneng ha a ile a utlwa bohloko. [50]
- 1.3 **Melao eo nka e fetolang papading eo ke e ratang.**
Dikahare: Di hlakise hore o rata papadi efe. Le hore ke melao efe eo a ka e fetolang. A phethele ka ho fana ka mabaka a ka mo susumetsang ho fetola melao eo. [50]
- 1.4 **Dijo tseo re di jang ke tsona tse bakang mafu a mangata mmeleng ya rona. Na o a dumela?**
Dikahare: Dikahare di totobatse hore ke dijo dife tse bakang mafu, mme ho totobale hore ke mafu afe a re tshwarang ka lebaka la ho ja hampe. [50]
- 1.5 **Botle le bobbe ba ho se mamele dikeletso.**
Dikahare: Ditaba tsa moqoqo di tshehetse mahlakore a mabedi, la botle le la bobbe. Di bontshe ditlamorao tse ntle le tse mpe tsa ho se nke dikeletso. [50]
- 1.6 -1.8 **Ditshwantsho**
- Dikahare tse lebelletsweng:
 - Moqoqong ona mohlalobuwa o sheba setshwantsho mme a qoqe ka seo se se qholotsang maikutlong a hae.
 - Moqoqo wa hae o tshwanetse ho dumella mmadi ho itemohela sehloho seo ho qoqwang ka sona ka tsela e hlakileng.
 - Moqoqo o ka ngolwa lehlakoreng lefe kapa lefe. [50]

MATSHWAO OHLE A KAROLO YA A: 50

RUBURIKI YA HO LEKANYETSA TEMA YA KGOKAHANO E TELELE – SESOTHO PUO YA TLATSETSO YA PELE [MATSHWAO A 30]

Makgetha a ho lekanyetsa	Phihlello e babatsehang	Phihlello e supang bokgoni	Phihlello e mahareng	Phihlello ya motheo feela	Phihlello e haellang
DIKAHARE, MORALO LE SEBOPEHO -Nehelano le mehopolo; -Tlhophiso ya mehopolo; -Sepheo, baamohedi ba ditaba, makgetha a tema le maemo. MATSHWAO A: 18	15–18 --Nehelano e babatsehang haholo ho feta ditebello tse tlwaelehileng - Mehopolo e matla, e butswitseng -Tsebo e batsi ya makgetha a mofuta wa tema -Mosebetsi o tsepame -Mehopolo le dikahare di momahane -Nehelano e manollotswe ka boqhetseke mme dintlha tsohle di tshehetsa sehlooho -Sebopeho ke se nepahetseng ka botlalo	11–14 -Nehelano e ntle haholo, e bontshang tsebo e ntle ya makgetha a mofuta wa tema -Nehelano e tsepame - ha e kgere -Mehopolo le dikahare di momahane, mme di manollotswe hantle haholo ka dintlha tse tshehetsang sehlooho -Sebopeho ke se loketseng se nang le diphoso tse mmalwa haholo	8–10 -Nehelano e lekaneng, e bontshang tsebo ya makgetha a mofuta wa tema -Nehelano ha e a tsepama ka ho phethahala – ho na le ho kgera ho itseng -Mehopolo le dikahare di na le momahano e lekaneng feela -Ke dintlha tse itseng feela tse tshehetsang sehlooho -Ka kakaretso, sebopeho se nepahetse leha se na le diphoso tse itseng	5–7 -Nehelano ya motheo e bontshang tsebo e itseng ya makgetha a mofuta wa tema -Mosebetsi o na le tsepamo e itseng empa o a kgera -Ha se ka dinako tsohle mehopolo le dikahare di momahaneng - Sehlooho se tshehetswa ke dintlha tse mmalwa -Melao ya sebopeho e sebedisitswe ka bohlotso bo boholo -Kgaello e itseng ya tsa bohlokwa	0–4 -Nehelano e totobatsa kgaello ya tsebo ya makgetha a mofuta ona wa tema -Moelelo o nyotobetse ke ho kgera ho hoholo -Mehopolo le dikahare ha di na momahano -Ke dintlha tse mmalwa haholo tse tshehetsang sehlooho -Ha ho boiteko ba ho sebedisa melao ya sebopeho
PUO, SETAELE LE HO HLAOLA DIPHOSO -Sehalo, rejistara, setaele, maikemisetso, baamohedi ba ditaba le maemo; -Tshebediso ya puo, tlwaelo ya tshebediso ya puo, kgetho ya mantswe, matshwao a ho bala le mopeleto. MATSHWAO A: 12	10–12 -Sehalo, rejistara, setaele le tlotlontswe di loketse maikemisetso, baamohedi ba ditaba le maemo ka ho fetisisa -Melao ya puo e nepahetse ka botlalo ebile nehelano e bopehile hantle -E batla e se na diphoso	8–9 -Sehalo, rejistara, setaele le tlotlontswe di loketse maikemisetso, baamohedi ba ditaba le maemo ka botlalo -Ka kakaretso, melao ya puo e nepahetse ebile e bopehile hantle -Tlotlontswe e ntle haholo -Mosebetsi bohoto ha o na diphoso.	6–7 -Sehalo, rejistara, setaele le tlotlontswe di loketse maikemisetso, baamohedi ba ditaba le maemo -Mosebetsi o na le diphoso tse itseng tsa melao ya puo; -Tlotlontswe e lekaneng -Diphoso ha di nyotobetse moelelo.	4–5 -Sehalo, rejistara, setaele le tlotlontswe ha di a lokela maikemisetso, baamohedi ba ditaba le maemo ka botlalo -Tshebediso ya puo e fosahetse ebile e tletse diphoso tse ngata -Tlotlontswe e haellang -Moelelo o nyotobetse	0–3 -Sehalo, rejistara, setaele le tlotlontswe ha di dumellane le maikemisetso, baamohedi ba ditaba le maemo -Mosebetsi o tletse diphoso mme o dubakane -Tlotlontswe ha e a lokela sepheo -Moelelo o nyotobetse haholo
MATSHWAO	25–30	19–23	14–17	9–12	0–7

Makgetha a Tekanyetso	Matshwao	Senotlolo
Dikahare/Moralo/Sebopeho (60%)	18	DMS =
Puo/Setaele/Ho hlaola diphoso (40%)	12	PST =
Matshwao ohle	30	

KAROLO YA B: DITEMA TSA KGOKAHANO TSE TELELE

POTSO YA 2

2.1 LENGOLO LA SETSWALLE

Dikahare:

- Aterese e nngwe feela, ke ya mongodi. E ngolwe bohareng ba leqephe ho tloha letsohong le letshehadi ho isa ho le letona. Selelekela se be matla, mme se hlakise sepheo.
- Tlasa aterese ho ngolwe letsatsi la mohlale lengolo le ngolwang.
- Ho tlole mola ka mora aterese le mohlale ebe ho tla tumedisoe.
- Ho tlole mola ebe o qala ditaba tsa lengolo.
- Lengolo le eletse moithutimmo ho tsebisa batswadi ba hae ka se mo tshwenyang.
- Qetelo e be e dumellanang le mofuta ona wa lengolo.

[30]

2.2 OBITJHUARI

Dikahare:

- Dikahare di hlahise mabitso a mofu.
- Tlhaho ya mofu (sebaka, letsatsi le selemo sa tswalo) e hlahiswe.
- Tsa kgolo ya hae, thuto, mosebetsi le tsa lenyalo (ha di le teng).
- Tsa lefu la hae (letsatsi le tsela eo a hloka hetseng ka yona).
- Di hlahise maballo a mofu: bao a ba siyang.
- Seboko sa mofu se hlahiswe.
- Qetelo e be e dumellanang le mofuta ona wa tema.
- Sehalo le puo e sebediswang di dumellane le mofuta ona wa tema.

[30]

2.3 RAPOROTO

Dikahare:

- Sehlooho e be se matla se hohelang mmadi.
- Lebitso la sebaka seo ketsahalo e etsahalletseng ho sona le lokela ho hlahiswa.
- E ngolwa ka mora tse ileng tsa etsahala, tse bonweng ka mahlo.
- E lokela ho ba kgutshwane, mme e fupare dintlha kaofela.
- E hlahise dintlha tsa bohlokwa feela.
- Sehalo e be se loketseng bongodi ba semmuso.

[30]

2.4 PUO

Dikahare:

- Puo mabapi le ho leboha ramotse.
- Selelekela se be matla, mme se hlakise sepheo.
- Ho sebediswa puo e loketseng baamohedi ba ditaba le maemo.
- Dipolelo ke tse kgutshwane tse ka nnang tsa tswaka metlae, diqotso kapa dipolediso tsa bonono ho natefisa puo.
- Puo e lokela ho phalla ha monatjana.

[30]

MATSHWAO OHLE A KAROLO YA B: 30

RUBURIKI YA HO LEKANYETSA TEMA YA KGOKAHANO E KGUTSHWANE - SESOTHO PUO YA TLATSETSO YA PELE [MATSHWAO A 20]

Makgetha a ho leknyetsa	Phihlello e babatsehang	Phihlello e supang bokgoni	Phihlello e mahareng	Phihlello ya motheo feela	Phihlello e haellang
DIKAHARE, MORALO LE SEBOPEHO -Nehelano le mehopolo; -Tlhophisano ya mehopolo; -Sepheo, baamohedi ba ditaba, makgetha a tema le maemo.	10-12 -Nehelano e babatsehang haholo ho feta ditebello tse tswaelehileng - Mehopolo e matla, e butswitseng -Tsebo e batsi ya makgetha a mofuta wa tema -Mosebetsi o tsepame -Mehopolo le dikahare di momahane -Nehelano e manollotswe ka boqhetseke mme dintlha tsohle di tshehetsa sehlooho -Sebopeho ke se nepahetseng ka botlalo	8-9 -Nehelano e ntle haholo, e bontshang tsebo e ntle ya makgetha a mofuta wa tema -Nehelano e tsepame - ha e kgere -Mehopolo le dikahare di momahane, mme di manollotswe hantle haholo ka dintlha tse tshehetsang sehlooho -Sebopeho ke se loketseng se nang le diphoso tse mmalwa haholo	6-7 -Nehelano e lekaneng, e bontshang tsebo ya makgetha a mofuta wa tema -Nehelano ha e a tsepama ka ho phethahala – ho na le ho kgera ho itseng -Mehopolo le dikahare di na le momahano e lekaneng feela -Ke dintlha tse itseng feela tse tshehetsang sehlooho -Ka kakaretso, sebopeho se nepahetse leha se na le diphoso tse itseng	4-5 -Nehelano ya motheo e bontshang tsebo e itseng ya makgetha a mofuta wa tema -Mosebetsi o na le tsepamo e itseng empa o a kgera -Ha se ka dinako tsohle mehopolo le dikahare di momahaneng - Sehlooho se tshehetswa ke dintlha tse mmalwa -Melao ya sebopeho e sebedisitswe ka bohlokoa bo bohlo -Kgaello e itseng ya tsa bohlokwa	0-3 -Nehelano e totobatsa kgaello ya tsebo ya makgetha a mofuta ona wa tema -Moelelo o nyotobetse ke ho kgera ho hoholo -Mehopolo le dikahare ha di na momahano -Ke dintlha tse mmalwa haholo tse tshehetsang sehlooho -Ha ho boiteko ba ho sebedisa melao ya sebopeho
MATSHWAO A: 12					
PUO, SETAELE LE HO HLAOLA DIPHOSO -Sehalo, rejistara, setaele, maikemisetso, baamohedi ba ditaba le maemo; -Tshebediso ya puo, tlwaelo ya tshebediso ya puo, kgetho ya mantswe, matshwao a ho bala le mopeleto.	7-8 -Sehalo, rejistara, setaele le tlotlontswe di loketse maikemisetso, baamohedi ba ditaba le maemo ka ho fetisisa -Melao ya puo e nepahetse ka botlalo ebile nehelano e bopehile hantle -E batla e se na diphoso	5-6 -Sehalo, rejistara, setaele le tlotlontswe di loketse maikemisetso, baamohedi ba ditaba le maemo ka botlalo -Ka kakaretso, melao ya puo e nepahetse ebile e bopehile hantle -Tlotlontswe e ntle haholo -Mosebetsi bohlo ha o na diphoso.	4 -Sehalo, rejistara, setaele le tlotlontswe di loketse maikemisetso, baamohedi ba ditaba le maemo -Mosebetsi o na le diphoso tse itseng tsa melao ya puo; -Tlotlontswe e lekaneng -Diphoso ha di nyotobetse moelelo.	3 -Sehalo, rejistara, setaele le tlotlontswe ha di a lokela maikemisetso, baamohedi ba ditaba le maemo ka botlalo -Tshebediso ya puo e fosahetse ebile e tletse diphoso tse ngata -Tlotlontswe e haellang -Moelelo o nyotobetse	0-2 -Sehalo, rejistara, setaele le tlotlontswe ha di dumellane le maikemisetso, baamohedi ba ditaba le maemo -Mosebetsi o tletse diphoso mme o dubakane -Tlotlontswe ha e a lokela sepheo -Moelelo o nyotobetse haholo
MATSHWAO A: 8					
MATSHWAO	17-20	13-5	10-11	7-8	0-5

Makgetha a Tekanyetso	Matshwao	Senotlolo
Dikahare/Moralo/Sebopeho (60%) Puo/Setaele/Ho hlaola diphoso (40%)	12 8	DMS = PST =
Matshwao ohle	20	

KAROLO YA C: DITEMA TSA KGOKAHANO TSE KGUTSHWANE**POTSO YA 3****3.1 PAPATSO**

Dikahare:

- Ho bapatswa kgwebo ya ho kutelwa moriri.
- Puo e lokela ho susumetsa mmadi/moreki.
- Mmapatsi o lokela ho kgodisa mmadi/moreki hore ke yena feela motseng ya ipabolang ka ho kuta ditaele tse ikgethileng tsa sejwalejwale.
- Sebaka sa kgwebo, dinako tsa ho bula le ditefello di hlahiswe.
- Dipolelo di be kgutshwane empa molaetsa o utlwahale.

[20]**3.2 POSEKARETE**

Dikahare:

- Ho ngolwa aterese ya moamohedi wa posekarete letsohong le letona
- Letsatsi, nako le sebaka tsa mongodi di lokela ho totobatswa
- Ditaba di hlahiswe ka bokgutshwanyane.
- Ho sebediswa dipolelo tse felletseng, tse hlahisang kamoo a ntseng a sebetse kateng tlhodisanong eo.
- Sehlo se laolwa ke dikamano tse teng pakeng tsa mongodi le mongollwa/ya ngollwang.

[20]**3.3 DITAELO**

- Ditaello di lokela ho ngolwa di le ho sekaotaelo temekisong ya tumelo.
- Tatellano e nepahetseng ke ya bohlokwa.
- Bua ka mokgwa o tshwanetseng ho latelwa polokong ya metsi.
- Puo e hlakileng e bile e otlohlile le sehlo se tsamaellanang le mofuta ona wa tema di lokela ho sebediswa.

Dikahare:

- Baithuti ba nnetefatse hore dipompo di dula di kwetswe ka nako tsohle.
- Baithuti ba se sebedise metsi a polokelong ya dijojo nakong eo metsi a tswang dipompong.
- Baithuti ba sebedise metsi a lekaneng nakong eo ba hlapang matsoho.
- Baithuti ba kge hang ntle le ho tlohella pompo e ntse e qhala metsi.
- Baithuti ba se nwe metsi ka molomo empa ba sebedise sekgelello.
- Baithuti ba se bapale ka ho tshelana ka metsi.
- Dikarabo tse ding tsa baithuti di ananelwe.

[20]

MATSHWAO OHLE A KAROLO YA C: 20
MATSHWAO OHLE A PAMPIRI ENA: 100